Posudek vedoucí diplomové práce:

Míra přesnosti vyjadřování časových údajů v textech nerodilých mluvčích češtiny na základě analýzy žákovského korpusu Merlin

Autorka práce: Bc. Iva Marková (ÚČJTK FF UK)

Vedoucí práce: Mgr. Svatava Škodová, PhD. (ÚBS FF UK)

Předložená diplomová práce cílí do oblasti zkoumání a metodiky výuky češtiny jako cizího jazyka. Cílem bylo jednak analyzovat prezentaci času ve vybraných učebnicích češtiny pro cizince, a to s vědomím, že existují výrazné mezikulturní diference v pojetí času a v jeho jazykovém vyjadřování (ať už lexikálním, či gramatickém). Dalším z dílčích cílů pak byla analýza vyjadřování časových údajů nerodilými mluvčími na základě žákovského korpusu Merlin, zvl. s ohledem na míru přesnosti vyjadřování časových údajů. Dané téma je vysoce aktuální jak teoreticky, tak z hlediska metodického. Práce vychází z předpokladu, že vyjadřování časových údajů je kulturně podmíněno a v různých jazycích je vyjadřováno různými prostředky, a to netoliko s ohledem na možnosti daného jazyka, ale s ohledem na koncepci pojetí času v dané kultuře. Při akvizici dalšího jazyka si pak mluvčí osvojuje nejenom jazykové prostředky, ale celkově se musí vyrovnat s novou koncepcí časových údajů. Z obecné koncepce času při akvizici nerodilými mluvčími, která svou náročností a rozsahem přesahuje možnosti DP, se autorka zaměřila na míru přesnosti vyjádření času.

1. Koncepce práce

Jak jsem předznamenala v úvodu, téma předložené DP je komplikované z mnoha důvodů. Autorka se v práci musela vyrovnat s pojetím času na rovině filozofické a příp. fyzikální (kap. 1), na rovině jazykové obecně s ohledem na gramatickou kategorii času, dále pak i konkrétně v reflexi této gramatické kategorii v češtině (kap. 2) a s ohledem na svou cílovou skupinu i s pojetím času v tzv. mezijazyce (kap. 3). Teprve po tomto teoretickém úvodu, přehledně zpracovaném od jednotlivých kapitol, autorka přistupuje k analytické části, kterou opět rozdělila na dílčí celky podle typů analýz. V kapitole 4 se věnuje analýzám prezentace časových údajů v učebních materiálech. Vhodně postupuje

od zastřešujícího koncepčního materiálu, tj. podle prezentace času podle SERR, resp. jeho popisů pro češtinu, následuje pak analýza prezentace času ve vybraných učebnicích češtiny pro cizince, a to na úrovni A1, A2 a B1.
V kapitole 5 pak představuje analýzy užití časových údajů v písemné produkci nerodilých mluvčích češtiny, a to na základě textů uvedených v žákovském korpuse Merlin.
V teoretické části práce autorka předkládá informace, která jsou nezbytné pro následující analýzy, ať už pro prezentaci časového plánu češtiny v učebnicích, tak pro analýzu žákovského mezijazyka.
Autorka si klade jasné výzkumné otázky a systematicky směřuje k jejich řešení.
Koncepci práce pokládám za relevantní pro dané téma, systematicky a přehledně prezentovanou.
Hodnocení koncepce práce: A

2. Metodologie a zpracování dat

Z metodického hlediska jsou veškeré kroky práce pečlivě a podrobně vysvětleny. Co do metodologie a zpracování dat volí autorka vhodně různé postupy v kapitolách 4 a 5, tj. při analýze učebního materiálu a analýze žákovského mezijazyka, přičemž však nachází styčné body mezi oběma analýzami, tak aby bylo možné je následně porovnávat.

V kapitole 4 při analýzách prezentace času v učebnicích je třeba vyzdvihnout, že autorka metodicky volí několik vrstev analýzy, a to z hlediska terminologického, sémantického, kolokačního a gramatického. Tyto parametry autorka sleduje paralelně s požadavky na výuku časových jednotek, které předkládá SERR. Díky kombinaci těchto hledisek získáváme velmi komplexní obrázek o prezentaci časových jednotek v reprezentativních učebnicích.

V kapitole 5 se autorka od samého počátku analýzy snaží o systematický pohled na zobrazení času v žákovských textech. Sleduje proto jednak výskyt časových indikátorů, pak jazykové zachycení časové posloupnosti, samostatně se zaměřuje na časové jednotky v otázce a odpovědi, teprve poté provádí analýzu odchylek ve vyjadřování časových jednotek. Ráda bych explicitně zdůraznila, že autorka se při analýzách žákovského jazyka nezaměřuje na chyby, ale na způsoby, jak nerodilí mluvčí ke ztvárnění času přistupují. I v samotných odchylkách od vyjadřování rodilého mluvčího pak postupuje ještě detailněji a předkládá různé typy odchylek zachycujících jak stránku formální, tak sémantickou.

V celkové koncepci analýzy je důležité také zacílení na analýzu lokalizace děje, frekvence události a kvantifikace jejího trvání.
Formálně autorka používá různé typy grafů a tabulek zpřehledňujících předkládaná data kvantitativního charakteru. Jednotlivé grafy a tabulky pak komentuje v souvislém textu.
Hodnocení metodologie a zpracování dat: A

3. Práce s odbornou literaturou

Přehled publikací, které autorka využívá jako oporu pro své výzkumné téma, vysoce překračuje počet publikací předpokládaných pro DP. Nacházím mezi nimi publikace reprezentativní a pro rozvoj tématu inspirativní. Jsou to publikace z oblasti gramatického zkoumání, jazykové politiky, psycholingvistického zaměření, kognitivní lingvistiky ale i pedagogiky. S citovanou a parafrázovanou literaturou autorka pracuje řádným způsobem bez zkreslování vybraných tvrzení. Použité zdroje standardně cituje a ve všech případech je komentuje a vztahuje k cíli práce.
V práci existují drobné nedostatky, např. neuvedená strana u citace na s. 9 (Rak, 2020), s. 12 Höflerová *(2004), s. 22* (Hrbáček, 1991), s. 25 (Vondráček, 1999), s. 27 (Selinker, 2003).
Hodnocení práce s odbornou literaturou: B

4. Formální úroveň práce

Celkový rozsah práce bez příloh je 96 stran, obsahuje všechny náležitosti v podobě abstraktů v češtině a angličtině, obsahů, seznamu literatury apod.
Typografické zpracování práce je na odpovídající úrovni.
Z jazykového hlediska autorka dodržuje jazykovou normu, v práci se vyvarovala pravopisných chyb, text je koherentní a odpovídá odbornému stylu.
Jazykově je autorce možné vytknout to, že často směřuje k nominalizaci vyjadřovaní, resp. k vytváření řetězců deverbativ, která v některých místech ztěžují percepci textu.
Např. s. 47 *Došlo k minimalizaci chyb a přesvědčivosti získaných dat. // Získání přehledu množství a frekvence časových jednotek předcházelo vyhledání, zaznamenání a uspořádání dat.*
Hodnocení formální úrovně práce: A

Závěr

Hodnocená diplomová práce předkládá velmi podrobný materiál k řešenému problému, který nejprve ukotvuje ve filozoficko-gramatickém základu, ze kterého vyvozuje jednotlivé aspekty náhledu na zobrazení času, který pak analyticky zpracovává ze dvou úhlů pohledu, jednak v didaktickém materiále sloužícím k prezentaci času nerodilým mluvčím češtiny, jednak v produkci nerodilých mluvčích. Autorka dospívá k výsledkům, které jsou inspirativní pro celkové uvažování o možnostech češtiny vyjadřovat časové parametry, zvláště pak ale pro tvůrce učebních materiálů a učitele češtiny jako cizího jazyka.

Celkové hodnocení práce: Předkládanou DP hodnotím jako **výbornou** a doporučuji ji k obhajobě. Ráda bych zdůraznila, že se jedná o druhou verzi DP, která se nerodila jednoduchým způsobem, po nesčetných diskusích objasňování dílčích aspektů, pochybách o správnosti a smysluplnosti předkládaného textu, ale i po intenzivní jazykové precizaci jednotlivých formulací.

Otázky pro obhajobu:

1. Jestliže porovnáte prezentaci času v učebnicích češtiny pro cizince a produkci časových údajů v textech nerodilých mluvčích, jsou pro Vás některá zjištění překvapivá?
2. Dokázala byste formulovat doporučení tvůrcům učebních materiálů ohledně prezentace času v češtině?

V Praze 24. 1. 2022 Svatava Škodová